

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд

за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“

в направление 2.1. Филология, докторска програма „Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия – (Арменско обществознание)

по процедура за защита във Факултет по класически и нови филологии

на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Становището е изготвено от доцент д-р Валентина Иванова Георгиева – Военна академия „Г. С. Раковски“ – гр. София в качеството ѝ на член на научното жури съгласно заповед № РД-38-310/25.06.2025 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

Тема на дисертационния труд: „Политически и дипломатически отношения между Царство България и Република Армения 1918 – 1925 г. (по документи, съхранени в българските архиви и арменската преса)“

Автор на дисертационния труд: Еожени Кеворк Сакъз

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Предоставените от кандидата документи по защитата съответстват на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертацията е разгърната на 250 страници, от които 215 стр. са основен текст и 16 приложения в 23 стр. Литературата включва следните цитирани източници в предоставения списък: общ брой 170, които са книги и документи на български език – 51, книги и документи на арменски език – 78 източника, книги и документи на руски език – 13 източника, на френски и английски език – по 1; архивни фондове от Централен държавен архив, Държавен архив Варна и Исторически архив НБКМ – 17 фондови единици; периодични издания (в. „Армения“, „Гласът на страната“, „Дрошак“, и др.) – 6 източника и електронни източници – 8. Дисертационният труд е онагледен с картен материал – 3 бр., включен в Приложенията.

2. Литературна осведоменост и теоретична подготовка на кандидата

Докторантът Еожени Сакъз показва добри познания по отношение на научния апарат, използваната библиография и нейното цитиране. Прави впечатление, че е ползвала архивни и литературни източници, като отбелязва, че някои източници, както от българските, така и от арменските архиви и периодичен печат, са лично издирени и анализирани.

3. Методология

Докторантът подчертава, че за „постигане на целите и задачите на настоящия труд е приложен комплексен и интердисциплинарен подход“, който е съчетание от няколко, сред които „анализ на документи“. Названието на този метод би трябвало да бъде преформулирано на „анализ на съдържанието“ (от английски език content analysis), тъй като точно този метод се използва за анализиране на архивни документи и периодичен печат, които са ядрото на дисертационния труд. Освен това, евристичния метод, който според докторанта се „използва за издирване, натрупване и систематизиране на документи, съхранявани в българските архиви [...] и в арменския периодичен печат“ не се прилага за гореизброените дейности.

Въпреки тези терминологични забележки, докторантът успява да постигне целта и задачите на изследването чрез умело прилагане на комбинация от изследователски методи.

4. Основни части на дисертацията

Дисертацията се състои от Увод, Обзор на литературата и източниците, Глава I: Българо-арменските исторически връзки XVII – началото на XX, Глава II: Армения през периода на Османско и Иранско владичество до разпада на Руската империя, Глава III: Политически и дипломатически отношения между България и Армения (1918 – 1925 г.) и Заключение.

➤ В Увода докторантът обосновава обекта и предмета на изследването, целта и задачите, както и актуалността на изследването. Аргументира се необходимостта от изследвания, които да хвърлят светлина върху междудържавните отношения между България и Армения през един от най-напрегнатите и бурни периоди в историята на двата народа, а именно 1918 – 1925 г.

➤ Обзорът на литературата и източниците ни запознава с научните изследвания, с болшинство от арменски автори, на различни аспекти на българо-арменските отношения; с арменският печат в България от 1884 г. до 1925 г., като е направена тематико-функционална класификация. Приносният момент е проучването на 49 фонда архивни материали и дипломатически документи, вкл. 15 документи от Националния архив на Армения, като по този начин се запълват пропуски за развитието на българо-арменските дипломатически процеси в изследвания период.

➤ Глава I проследява българо-арменските исторически връзки в диахронен план, още от V в., през Османския период, през Възраждането, по време на българската националноосвободителна борба и след Освобождението на България през 1878 г. Докторантът подкрепя твърденията си с примери – конкретни събития и личности, които доказват приятелските българо-арменски отношения и сътрудничество, апогей на което е създаването и участието на арменска доброволческа рота по време на Първата балканска война (1912 – 1913 г.).

➤ Глава II е посветена на исторически обзор на основни събития и процеси в Армения в периода XV в. – началото на XX в., случващи се на фона на сблъсъци между съседни държави, под влиянието на великите сили в този период и в частност влиянието на Руската революция. Този исторически преглед представлява интерес основно за историци с

фокус върху историята на Армения, но приносният момент е свързването на някои от историческите събития със събитията, касаещи пряко и България (Кримската война, управление на султан Абдул Хамид II, Руско-турската война от 1877 – 1878 г. и подписването на Санстефанския мирен договор).

Особен акцент в тази глава е поставен на анализирането на Арменския въпрос (част 2.3): генезиса му, трите гледни точки за същността му, опитите за решаването му в периода 1895 – 1914 г., през 1918 г., по време на Първата балканска война и след Балканските войни (част 2.6), както и последствията, едно от които е възникването на арменските политически партии (част 2.5), част от които имат свои структури и в България. В тази глава са представени и последиците от сблъсъците между Османската и Руската империи, в резултат на които арменците се оказват жертви – „загиват между 1 и 1,5 милиона души, а стотици хиляди са депортирани, разселени или подложени на репресии“ (стр. 97).

➤ Глава III, която е с най-голям обем, в най-голяма степен допринася за оригиналността на изследването с анализиране на политическите и дипломатически отношения между България и Армения в периода 1918 – 1925 г. Представени са политическите процеси в Задкавказието, провъзгласяването на Първата република Армения на 28.05.1918 г., подписването на Батумският мирен договор от 4.06.1918 г. и първите дипломатически стъпки на възстановената държава (част 3.1.1). В 3.1.2.1. са представени в хронологичен ред предприетите дипломатически инициативи на новата държава до българските власти на базата на архивни документи от ЦДА и изследвания на други учени. Обективно са анализирани отговорите на българската дипломация, която трябва да защити и националните интереси на България, и да се съобрази със съюзническите си отношения, и да отговори с подкрепа за разрешаването на Арменския въпрос – позиция, която „демонстрира гъвкавостта и прагматизма на българската дипломация в сложна международна среда“ (стр. 157). В 3.2. докторантът се фокусира изцяло върху изграждането на дипломатическите отношения между Царство България и Първата република Армения, като подробно представя ролята на Арменското народно обединение и функциите му като дипломатическо представителство в и извън България. 3.2.3 представя учредяването на генералното консулство на Армения в Царство България в контекста на историческите събития в края на XIX и началото на XX в. и на фона на социологическа статистика за броя на арменците в България. Анализирани са документи на първия почетен генерален консул на Армения в страната, както и документи за срещата на министър-председателя на Армения А. Хатисян с българския премиер А. Стамболийски. Подчертава се факта, че „Армения става първата и единствена Задкавказка република влязла в дипломатически отношения с Царство България“ (стр. 199). В светлината на динамичната ситуация в Задкавказието се откроява парадокса за откриването на генералното консулство на Армения в София в момент, когато Република Армения вече е престанала да съществува като независим субект (стр. 204). В обобщението към Глава III се подчертава ключовото значение на периода 1918 – 1925 г. за развитието на българо-арменските отношения.

➤ Заключение обобщава основните моменти в изследването и направените от тях изводи и се обръща внимание на факта, че историческите анализи могат да служат като ценен ориентир за дипломати и политици и „модел за по-широко осмисляне на външната

политика като колективен процес, в който институции, общности и личности участват равнопоставено в изграждането на международна легитимност и сътрудничество“ (стр. 212).

5. Автореферат

Представеният автореферат е с общ обем от 24 страници и отразява коректно основното съдържание и научните приноси на дисертационния труд.

6. Научни приноси

Приемам приносните моменти, формулирани от кандидата на стр. 214-215.

7. Оценка на качеството на научните трудове на докторанта, свързани с покриването на минималните национални изисквания за научната степен „доктор“ в ПН 2.1. „Филология“

По дисертационния труд са представени 7 самостоятелни научни публикации, от които две са публикувани, а останалите са под печат. Добре би било да бъдат предоставени ръкописите на приетите за печат доклади, за да може журито да се запознае с тях. Докторантът не посочва цитирания. Проверката на труда не е показала плагиатство.

8. Бележки и препоръки

Като член на журито по конкурса за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ нямам забележки по отношение на научната дейност на Еожени Кеворк Сакъз. Бих препоръчала при евентуална бъдеща публикация на изследването а/ да обособява изводите към всяка глава като отделна рубрика; б/ да включва онагледяващия материал (копия на документи и карти) на съответното място в текста с цел по-задълбочено усвояване на твърденията; в/ да конкретизира годината на стр. 55, началото на последния абзац.

Препоръчвам на кандидата, с цел разширяване и обогатяване на изследването си в бъдеще 1. Да се запознае и с монографията “This Unknown Land (How Geographers, Pharmacists, Hunters, War Correspondents, Engineers, Medical Men & Tourists Discovered & Experienced Nineteenth-Century Bulgaria)”, изд. „Жанет“, 2020 г. на проф. Marco Scholler, специалист по арабистика и ориенталистика в Westphalian University of Münster, Германия. Това изследване обективизирано представя гледните точки на външни за българската и арменската действителност и светоусещане представители на европейски страни;

2. Да продължи научните си изследвания и публикации.

9. Заключение

След като се запознах с представените дисертационен труд, автореферат и другите материали, и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни приноси, потвърждавам, че научните постижения отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Кандидатът удовлетворява минималните национални изисквания в професионалното направление и не

е установено плагиатство в представените дисертационен труд, автореферат и научни трудове. Давам своята положителна оценка на дисертационния труд.

Въз основа на гореизложеното, в качеството на член на научното жури смятам, че имам всички основания да препоръчам да бъде присъдена образователна и научната степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия – (Арменско обществознание) на Еожени Кеворк Сакъз за представения дисертационен труд на тема „Политически и дипломатически отношения между Царство България и Република Армения 1918 – 1925 г. (по документи, съхранени в българските архиви и арменската преса)“.

23.07.2025 г.

гр. София

.....

/доц. д-р Валентина Георгиева/